

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційне дослідження Бойка Олександра Васильовича на тему «Право на справедливий судовий розгляд у кримінальному судочинстві України», подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дослідження. Забезпечення судового захисту та доступу до правосуддя мають значення лише тоді, коли судовий орган здійснює правосуддя відповідно до тих форм і способів судової процедури, які вироблені і закріплені міжнародним співтовариством у нормах міжнародного права як основоположні гарантії справедливого судового розгляду.

Європейське співтовариство надає праву на справедливий судовий розгляд основоположного значення для функціонування демократичного суспільства, і, відповідно, для функціонування правосуддя загалом.

Критерієм «справедливість», як цілком обґрунтовано зазначає здобувач, оцінюється як вся система суспільних відносин, так і ефективність функціонування правосуддя, довіра громадян до судових та правоохоронних органів, відчуття особистої захищеності та безпеки (с. 19 дисертації).

Аналіз основних міжнародно-правових актів, які закріплюють право на справедливий судовий розгляд, таких як Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод та ін., дозволяє зрозуміти зміст цього права та виділити його структурні елементи.

Однак прецедентна практика міжнародних судів і, насамперед, Європейського суду з прав людини, істотно розширює закріплене у нормативних актах уявлення про справедливий судовий розгляд.

У зв'язку з цим, виділяють розуміння цього права у вузькому (тільки

положення, закріплені у міжнародних нормах) і широкому (поширювальне тлумачення при застосуванні цього права) значеннях.

Отже, можна погодитись із дисертантом щодо серйозності проблем нашої країни із забезпеченням справедливості судочинства, зважаючи на те, що Україна щорічно входить до п'ятірки (чи трійки) держав-лідерів за кількістю звернень до ЄСПЛ. Так, з 1959 по 2019 роки щодо України було винесено 1413 рішень, з яких 73 % стосувалися порушення права на справедливий судовий розгляд (с. 19 дисертації).

Незважаючи на те, що Україна є учасником зазначених вище міжнародних договорів і ст. 9 Конституції України визнає чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, частиною національного законодавства України, доводиться констатувати, що право на справедливий судовий розгляд у тому виді, в якому воно закріплене у міжнародно-правових договорах, не декларується в українському законодавстві, зокрема кримінальному процесуальному.

Водночас формалізація зазначеного права у законі сама по собі не дає підстави говорити про його практичну присутність і реалізацію у правозастосовній практиці. Це досягається лише у тому випадку, якщо задеклароване і формалізоване право на справедливий судовий розгляд покладене в основу організації та регламентації усього кримінального провадження.

Тому сучасне наукове дослідження справедливості кримінального провадження з метою вдосконалення кримінального процесуального законодавства та практики його застосування щодо гарантування реалізації учасниками кримінального провадження права на справедливий судовий розгляд є вкрай важливими та актуальними.

Саме у цьому аспекті дослідження сутності та змісту справедливості як категорії кримінального процесуального права, системи гарантій права на справедливий судовий розгляд у кримінальному провадженні, загальних процесуальних вимог і спеціальних процесуальних гарантій справедливого судового розгляду тощо, здійснені О.В. Бойком, безумовно є актуальними та мають неабияку практичну цінність.

Відповідність дисертаційної роботи сучасним вимогам науки і практики. Дисертаційне дослідження ґрунтується на положеннях Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023

роки, затвердженої Указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021, Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2015 року № 1393-р, узгоджується із Стратегією розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016–2020 роки (постанова загальних зборів НАПрН України від 3 березня 2016 року) та виконане відповідно до Пріоритетних напрямків наукового забезпечення діяльності МВС України на період 2015–2019 років (пункти 2.3, 2.8, 2.10), затверджених наказом МВС України від 16 березня 2015 року № 275, Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2018–2020 роки (пункти 1.1.6, 1.4.5; рішення Вченої ради НАВС від 26 грудня 2017 року (протокол № 28/1).

Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 27 листопада 2018 року (протокол № 18).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність. Вивчення дисертації та наукових публікацій свідчить про логічну структуру роботи, що дало можливість дисертанту всебічно й повно дослідити задекларовану тему у межах визначеного обсягу дисертаційного дослідження.

Здобувачем, з погляду опонента, правильно сформульовані об'єкт і предмет дослідження. Він продемонстрував знання сучасних наукових методів пізнання (с. 22–23 дисертації), засвідчив вміння їх правильного застосування, що позитивно відбилося на результатах дисертаційного дослідження, підтверджує його наукову обґрунтованість і новизну розроблених теоретичних висновків і науково-практичних рекомендацій, що виносяться на захист.

Аналіз дисертаційної роботи дає підстави стверджувати, що мета, яку ставив перед собою дисертант, а саме – розв'язання теоретичних та практичних проблем забезпечення права на справедливий судовий розгляд у кримінальному судочинстві України та формулювання обґрунтованих пропозицій, спрямованих на удосконалення кримінального процесуального законодавства України (с. 21 дисертації) – загалом ним досягнута.

Результати дисертаційного дослідження О.В. Бойка є достатньо аргументованими, а тому і переконливими, вони одержані завдяки широкому використанню різноманітних методів наукового дослідження, аналізу масиву

нормативно-правових актів, у тому числі міжнародного характеру, законодавства інших країн, наукових праць в галузі теорії права, міжнародного права та кримінального процесу.

При написанні роботи автор проаналізував достатню кількість джерел (238 найменувань), ґрунтовно та критично вивчив роботи не лише українських правників, а й зарубіжних, що дало йому змогу вирішити важливу наукову задачу, дати відповіді на актуальні й суттєві питання, сформулювати пропозиції та рекомендації з подальшого вдосконалення теоретичних і нормативно-прикладних основ забезпечення права на справедливий судовий розгляд у кримінальному судочинстві України.

Достовірність і обґрунтованість зроблених у дисертації висновків забезпечується емпіричними даними, зокрема даними судової статистики, опублікованими на сайті ЄСПЛ та на сайті Судової влади України; результатами опрацювання 89 рішень ЄСПЛ та 107 рішень національних судів, зокрема і тих, які розміщені в Єдиному державному реєстрі судових рішень; узагальнення судової практики ВСС України з розгляду цивільних і кримінальних справ; рішення Конституційного Суду України та постанови Верховного Суду; результати вивчення 76 матеріалів кримінальних проваджень; результати анкетування 143 осіб (слідчих, дізнавачів, прокурорів, суддів, адвокатів та оперативних співробітників). Під час підготовки дисертації автор використовував власний 16-річний досвід роботи суддею місцевого суду та 5-річний досвід роботи слідчим.

Підтвердженням достовірності наукових положень і висновків, викладених в дисертації, також є належна методологія дослідження. Виконана робота ґрунтується на загальному діалектичному методі пізнання соціальних явищ та процесів, відповідно до якого проблеми, що вирішуються в дисертації, розглядаються в єдності їх соціального змісту та правової форми. Під час дослідження автором використовувалися й інші методи дослідження, такі як: формально-логічний, історико-правовий, формально-юридичний, порівняльно-правовий, логіко-семантичний, соціологічний та ін.

Таким чином, обґрунтованість та достовірність одержаних дисертантом результатів, сформульованих висновків і пропозицій забезпечені завдяки використанню широкого кола наукових джерел, різноманітних методів наукового та практичного аналізу. Постановка завдань, визначення об'єкту, предмету та мети наукового пошуку є чіткими і зрозумілими та цілком

відповідають загальним вимогам. Завдання наукової праці здобувачем загалом виконані і мета досягнута.

Наукова новизна положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації. Робота О.В. Бойка є одним із перших у сучасній вітчизняній науці кримінального процесу комплексним монографічним дослідженням теоретичних та правових основ реалізації права на справедливий судовий розгляд у кримінальному судочинстві України, здійсненому відповідно до положень КПК України та прецедентної практики ЄСПЛ, що дозволило обґрунтувати низку нових положень, висновків та пропозицій з питань, що досліджувалися.

У дисертації сформульовано низку висновків, пропозицій та рекомендацій, які характеризуються новизною та сукупно допомагають вирішити ряд важливих теоретичних і практичних проблем. Серед них, зокрема такі:

– узагальнено підстави надання матеріалів кримінального провадження на ознайомлення (за клопотанням учасників провадження, у зв'язку з рухом кримінального провадження, у зв'язку із змінами в провадженні);

– аргументовано, що проведення допиту під час досудового розслідування у судовому засіданні за відсутності сторони захисту порушує право на захист;

– удосконалено наукові підходи до характеристики правової природи справедливості як категорії кримінального процесуального права з акцентуванням уваги на багатоаспектності її розуміння (мета, завдання, засада кримінального провадження, суб'єктивне право на справедливий судовий розгляд);

– удосконалено перелік критеріїв визначення розумності строків кримінального провадження (доповнивши його «важливістю впливу часу на становище підозрюваного, обвинуваченого») та тлумачення обставин, які враховуються при їх характеристиці;

– удосконалено перелік принципів оцінювання формулювань офіційних заяв щодо дотримання/порушення вимог презумпції невинуватості та правил публікації інформації у ЗМІ;

– дістала подальшого розвитку характеристика критеріїв визначення достатності часу для ознайомлення з матеріалами кримінального провадження (обсяг та складність провадження, умови доступу до матеріалів,

стадія кримінального провадження);

– імплементація у вітчизняне законодавство конвенційних стандартів тлумачення терміну «свідок».

Практичне значення результатів дослідження. Одержані автором результати дисертаційного дослідження можуть бути використані за різними напрямками правової діяльності. Сформульовані і аргументовані у дисертації теоретичні положення, висновки, пропозиції та рекомендації можуть бути використані та використовуються у:

– *науково-дослідній діяльності* – при подальшому дослідженні права на справедливий судовий розгляд у кримінальному судочинстві;

– *законотворчій діяльності* – при внесенні змін і доповнень до норм чинного КПК України з метою вдосконалення положень, які регламентують порядок реалізації права на справедливий судовий розгляд (лист до Комітету з питань правоохоронної діяльності Верховної Ради України від 30 серпня 2021 року);

– *правозастосовній діяльності* судів та правоохоронних органів (акти про впровадження наукових розробок дисертаційного дослідження в практичну діяльність Голосіївського районного суду м. Києва від 23 липня 2021 року та Подільського районного суду від 28 липня 2021 року);

– *освітньому процесі* – при підготовці та проведенні лекцій, семінарських та практичних занять зі слухачами, курсантами та студентами Національної академії внутрішніх справ під час викладання таких навчальних дисциплін: «Кримінальний процес», «Практика Європейського суду з прав людини у кримінальному провадженні», «Застосування заходів забезпечення кримінального провадження» (акт про впровадження наукових розробок дисертаційного дослідження в освітній процес Національної академії внутрішніх справ від 2 вересня 2021 року).

Оцінка змісту дисертації. Дисертація має чітку структуру: складається зі вступу та трьох розділів, кожен з яких поділяється на відповідні підрозділи залежно від висвітлених питань, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг дисертації – 270 сторінок, із них основний текст викладено на 197 сторінках, список використаних джерел (238 найменувань)

становить 28 сторінок та додатки на 27 сторінках.

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, охарактеризовано ступінь її наукової розробки; зв'язок із науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет та методи дисертаційного дослідження; науково-теоретичне підґрунтя, нормативно-правову основу, емпіричну базу, сформульовано наукову новизну, практичне значення результатів, що були отримані, наявність публікацій за темою дисертації та розкрито її структуру.

Розділ 1 «Теоретико-правові основи дослідження права на справедливий судовий розгляд у кримінальному судочинстві» складається з трьох підрозділів, в яких автор послідовно аналізує генезис та сучасний стан регламентації права на справедливий судовий розгляд у кримінальному судочинстві, сутність та зміст справедливості як категорії кримінального процесуального права, систему гарантій права на справедливий судовий розгляд у кримінальному провадженні (с. 29–78 дисертації).

Слід погодитись з дисертантом у тому, що у КПК України елементи права на справедливий судовий розгляд, які визначені в ст. 6 ЄКПЛ, розпорошені серед різних засад кримінального провадження. Тому варто говорити про систему засад кримінального провадження, які взаємообумовлюють та взаємодоповнюють одна одну під час забезпечення реалізації конвенційного стандарту справедливості судового розгляду (с. 38–39 дисертації).

Дисертантом обґрунтовано, що наразі у КПК України закріплення вимоги справедливості вживається у таких контекстних значеннях як: засада кримінального провадження; право учасників кримінального провадження; вимога до судового рішення; відповідність покарання, що призначається судом; морально-етична вимога до характеристики присяжного.

Водночас автором констатується, що право на справедливий судовий розгляд, як комплексне та багатоаспектне кримінальне процесуальне право, не отримало належної регламентації у тексті КПК України, адже ця вимога не виділена в окрему засаду кримінального провадження.

Полемізуючи з рядом науковців, ґрунтуючись на нормах міжнародно-правових актів, чинного КПК України, прецедентній практиці ЄСПЛ дисертант підтримує доцільність виокремлення матеріальної та

процесуальної справедливості, визначає сутність права на справедливий судовий розгляд, підтримує необхідність унормування відповідної вимоги в нормах КПК України, формулює поняття процесуальної справедливості та з урахуванням масштабності, системності і комплексності цієї процесуальної категорії доходить висновку про те, що її зміст слід розкривати за допомогою структурних елементів, які забезпечують реалізацію засади справедливості та права на справедливий суд під час здійснення кримінального провадження.

Позитивної оцінки та схвалення заслуговує позиція дисертанта щодо структури права на справедливий судовий розгляд, яку, на його погляд, слід розкривати за допомогою визначення узагальнених груп елементів, які характеризують основні напрями забезпечення реалізації цього правового феномену (с. 76 дисертації).

Дисертантом визначена класифікація елементів (гарантій) реалізації права на справедливий судовий розгляд, до якої включені: забезпечувальний (попередній) елемент, що гарантує можливість ефективної реалізації права на суд; інституційні елементи (передумова справедливого суду) – вимоги щодо створення і функціонування судової системи в цілому та окремого суду зокрема; процесуальні (процедурні) елементи – загальні процесуальні вимоги щодо порядку і правил здійснення судочинства; спеціальні (кримінальні процесуальні) елементи – додаткові процесуальні гарантії, які стосуються розгляду кримінальних проваджень; легітимаційний елемент – гарантії досягнення мети правосуддя, що забезпечують виконання остаточного судового рішення та правову визначеність кримінальних процесуальних відносин.

У розділі 2 «Загальні процесуальні вимоги справедливого судового розгляду» автором досліджено змагальність та рівність сторін судового провадження, забезпечення публічності судового розгляду кримінальних проваджень, конвенційні стандарти дотримання вимоги розумності строків (с. 82–134 дисертації).

У цій частині роботи дисертантом вказується на те, що концепція справедливого судового розгляду у кримінальному судочинстві, насамперед, характеризується реалізацією таких загальних засад кримінального провадження як змагальність та рівність прав сторін, розумність строків, гласність і відкритість судового провадження.

Дисертант доводить, що загальні елементи права на справедливий

судовий розгляд можна об'єднати за їхньою сутнісною характеристикою в такі три групи: статусні вимоги, які стосуються паритетності сторін судового провадження, – змагальність процесу, рівність сторін; вимоги відкритості провадження – публічний (гласний і відкритий) розгляд, можливість закритого судового розгляду, публічне проголошення судового рішення; вимоги тривалості провадження – розумні строки (с. 83 дисертації), відповідно до яких ним і здійснено подальше дослідження справедливості судового розгляду.

З урахуванням широко дослідженої практики ЄСПЛ дисертантом обґрунтовано та сформульовано загальні підходи до реалізації засади змагальності сторін судового провадження, розкрито вимогу рівності сторін у судовому процесі з позиції «справедливого балансу», запропоновано термінологічне упорядкування засад публічності та гласності у кримінальному провадженні, сформульовано зміни та доповнення до ст. 22, ч. 3 ст. 28 КПК України.

У розділі 3 «Спеціальні процесуальні гарантії справедливого судового розгляду кримінальних проваджень» дисертант розглядає презумпцію невинуватості як гарантію права на справедливий судовий розгляд, а також процесуальні права підозрюваного, обвинуваченого, що забезпечують справедливість судового розгляду (с. 140–200 дисертації).

Дисертант вірно зазначає, що презумпція невинуватості є водночас і гарантією права на справедливий суд, і механізмом, який забезпечує це право і дозволяє запобігти обвинувальному ухилу та упередженості під час розгляду кримінальних проваджень, а також формуванню громадської думки щодо винуватості особи за відсутності остаточного рішення суду (с. 142 дисертації).

Автор переконливо доводить, що презумпцію невинуватості слід розглядати в широкому сенсі, адже не передбачено обмежень щодо її поширення лише на стадію судового розгляду. Також ним сформульовані правила дії презумпції невинуватості, що охоплюють її сутнісні та формальні характеристики.

Теоретичне та практичне значення має сформульована автором структура положень презумпції невинуватості, до яких включені зокрема ті, що стосуються стандарту доведеності вини, наявності вироку суду, а також поводження з особою, вина якої ще не встановлена обвинувальним вироком

суду (с. 152–155 дисертації).

Слід позитивно оцінити і здійснене автором у межах п. 3.2 дисертації дослідження таких процесуальних прав підозрюваного, обвинуваченого, що забезпечують справедливість судового розгляду, як право на захист, достатність часу і можливостей для підготовки захисту, право на перехресний допит, право на безоплатну допомогу перекладача.

Заслуговує підтримки позиція дисертанта щодо адекватності часу наданого стороні захисту для ознайомлення з матеріалами кримінального провадження, що оцінюється в контексті обставин кожного конкретного провадження. Достатність часу для ознайомлення з матеріалами кримінального провадження визначається на підставі таких критеріїв: обсяг та складність провадження, умови доступу до матеріалів, стадії кримінального провадження, на якій відбувається ознайомлення (с. 178 дисертації).

У результаті проведеного дослідження здобувачем запропоновані та сформульовані пропозиції щодо удосконалення чинного КПК України в контексті розглядуваних у роботі питань.

На закінчення кожного розділу і всієї дисертації загалом О.В. Бойком наводяться висновки, в яких конкретно характеризується зміст розглянутих питань (с. 78–81, 134–139, 200–206, 207–215 дисертації).

У публікаціях здобувача достатньо відображені всі розділи дисертаційного дослідження.

Зроблені О.В. Бойком наукові висновки мають вагому аргументацію, є належним чином обґрунтованими і характеризуються високим рівнем достовірності. Крім розглянутих вище, в роботі містяться й інші положення, висновки, рекомендації, які в сукупності і забезпечують цілісність проведеного дослідження, результати якого апробовані на шести міжнародних науково-практичних конференціях, круглих столах та опубліковано в дванадцяти наукових роботах, з яких 5 статей у наукових фахових виданнях, одна стаття в закордонному періодичному науковому виданні.

Оформлення дисертації відповідає усім вимогам, що пред'являються до цього виду робіт. Структура є цілком логічною, розкриття змісту послідовним.

Матеріал дисертації викладено логічно, послідовно, з необхідним

співвіднесенням загальних та конкретних питань, формулюванням необхідних наукових дефініцій відповідно до обраної тематики, грамотно, літературною українською мовою, стиль викладу матеріалу – науковий.

Зміст дисертації свідчить про те, що автор виконав поставлене наукове завдання, показавши при цьому глибокі знання наукової літератури, чинного вітчизняного та зарубіжного законодавства, вміння їх всебічно аналізувати, переконливо обстоювати власну точку зору.

У цілому позитивно оцінюючи рецензовану працю, звернемо увагу на окремі дискусійні питання, які, на нашу думку, потребують або додаткової аргументації, або спеціальних пояснень під час захисту:

1. В окремих випадках при формулюванні висновків з досліджуваних у дисертації питань автор, вочевидь, допускає змістовні суперечності.

Так, на с. 124 дисертації автор на підставі практики ЄСПЛ та постанови Пленуму ВСС України з розгляду цивільних і кримінальних справ констатує включення етапу *виконання судового рішення* до періоду, який оцінюється на відповідність «розумності строку».

Водночас на с. 125 дисертації автор доходить висновку, що моментом завершення перебігу тривалості строку, який слід оцінювати на відповідність вимозі розумності, в контексті п. 1 ст. 6 ЄКПЛ та ч. 1 ст. 21 КПК України, є набрання судовим рішенням законної сили та *звернення його до виконання*.

Також на с. 26 дисертації у рубриці «удосконалено» наукової новизни одержаних результатів автор формулює, зокрема, положення щодо доповнення переліку критеріїв визначення розумності строків кримінального провадження «важливістю впливу часу на становище *підозрюваного, обвинуваченого*».

Водночас на с. 134, 135 дисертації при формулюванні доповнень до ч. 3 ст. 28 КПК України автор використовує «важливість впливу часу на становище *підозрюваного, обвинуваченого та інших заінтересованих осіб*». До того ж, не зовсім зрозуміло яких саме «заінтересованих осіб» у цьому контексті має на увазі автор, зважаючи на те, що ЄСПЛ виділяє серед критеріїв визначення розумності строків кримінального провадження «важливість справи для заявника» (про що зазначає і сам автор на с. 133 дисертації).

Також при дослідженні презумпції невинуватості як гарантії справедливого судового розгляду у кримінальному судочинстві автор формулює висновок, зокрема на с. 164 дисертації, щодо недопустимості використання ЗМІ для формування громадської думки щодо *винуватості/невинуватості особи* до визнання її такою у встановленому законом порядку. Водночас відповідно до ст. 62 Конституції України, ст. 17 КПК України *невинуватість особи*, на відміну від винуватості, презюмується і відповідно не може встановлюватись судом.

2. На с. 127–130 дисертації автор досліджує одне з найбільш «болісних» для сучасної правозастосовної практики питань – зловживання процесуальними правами.

Серед іншого, на с. 128 дисертації автор ставить вочевидь риторичне питання: як відрізнити легальні форми реалізації процесуальних прав від їх зловживання з метою затягування строків кримінального провадження.

Однак чи є у самого автора відповідь на це питання? Чи вважає автор чинну редакцію норм КПК України достатньою гарантією запобігання зловживання процесуальними правами сторонами кримінального провадження? Чи вважає за необхідне автор внесення змін до норм КПК України в цій частині? Бажано було б ці питання більш детально висвітлити під час захисту роботи.

Також, на жаль, автор лише зацікавився положеннями Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки, щодо запровадження інституту скарги на недотримання розумних строків розгляду справ у судах та у подальшому – інституту виплат компенсацій учасникам судового процесу за порушення розумних строків розгляду справ за рахунок державного бюджету (с. 132 дисертації), однак не сформулював власного погляду щодо такого запровадження.

3. На с. 170 дисертації автор формулює пропозицію щодо внесення змін до ст. 278 КПК України «Вручення письмового повідомлення про підозру» через доповнення її частиною 1-1 такого змісту: «Після вручення письмового повідомлення про підозру слідчий, дізнавач чи прокурор зобов'язані роз'яснити підозрюваному зміст підозри та його права, передбачені статтею 42 цього Кодексу».

Не заперечуючи по суті цієї пропозиції, на погляд опонента, залишаються відкритими питання щодо роз'яснення змісту підозри вже підозрюваному у випадку невручення повідомлення про підозру внаслідок невстановлення місцезнаходження особи.

І чи не призведе запровадження такого обов'язку для сторони обвинувачення до формування ще однієї можливості для зловживання процесуальним правом сторони захисту на оскарження повідомлення про підозру, зокрема з підстав неналежного роз'яснення змісту підозри (оскільки сама процедура роз'яснення змісту підозри не формалізується, а факт усвідомлення, розуміння підозрюваним змісту підозри за наслідками такого роз'яснення матиме суб'єктивний характер)?

Перелічені зауваження і побажання, зрозуміло, не вичерпують дискусії й щодо інших положень і висновків дисертації, яка, очевидно, буде продовжена під час її публічного захисту. Висловлені опонентом зауваження переважно мають дискусійний характер і, в цілому, не впливають на високу позитивну оцінку дисертації.

За своєю актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю та практичною значущістю одержаних результатів, а також за авторськими публікаціями ця робота є внеском в розвиток вітчизняної науки в галузі кримінального процесу та криміналістики; судової експертизи; оперативно-розшукової діяльності.

ВИСНОВОК

Дисертація Бойка Олександра Васильовича на тему «Право на справедливий судовий розгляд у кримінальному судочинстві України» є самостійною завершеною науковою працею, містить нові науково обґрунтовані результати проведених досліджень, які розв'язують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для науки кримінального процесу, за своїм змістом відповідає галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), пп. 9–12 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня

доктора філософії затвердженого постановою Кабінету міністрів України від 06 березня 2019 року № 167, а її автор – Бойко Олександр Васильович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

**прокурор відділу розвитку напрямів
кримінально-правової політики
управління стратегічного планування
Департаменту кримінально-правової політики
та захисту інвестицій Офісу Генерального прокурора
кандидат юридичних наук, доцент**

В.В. Рожнова

**Начальник управління роботи з кадрами
Департаменту кадрової роботи та державної служби
Офісу Генерального прокурора**

Н.В. Зайцева